

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

3. Miejscowość

KOWALOWO

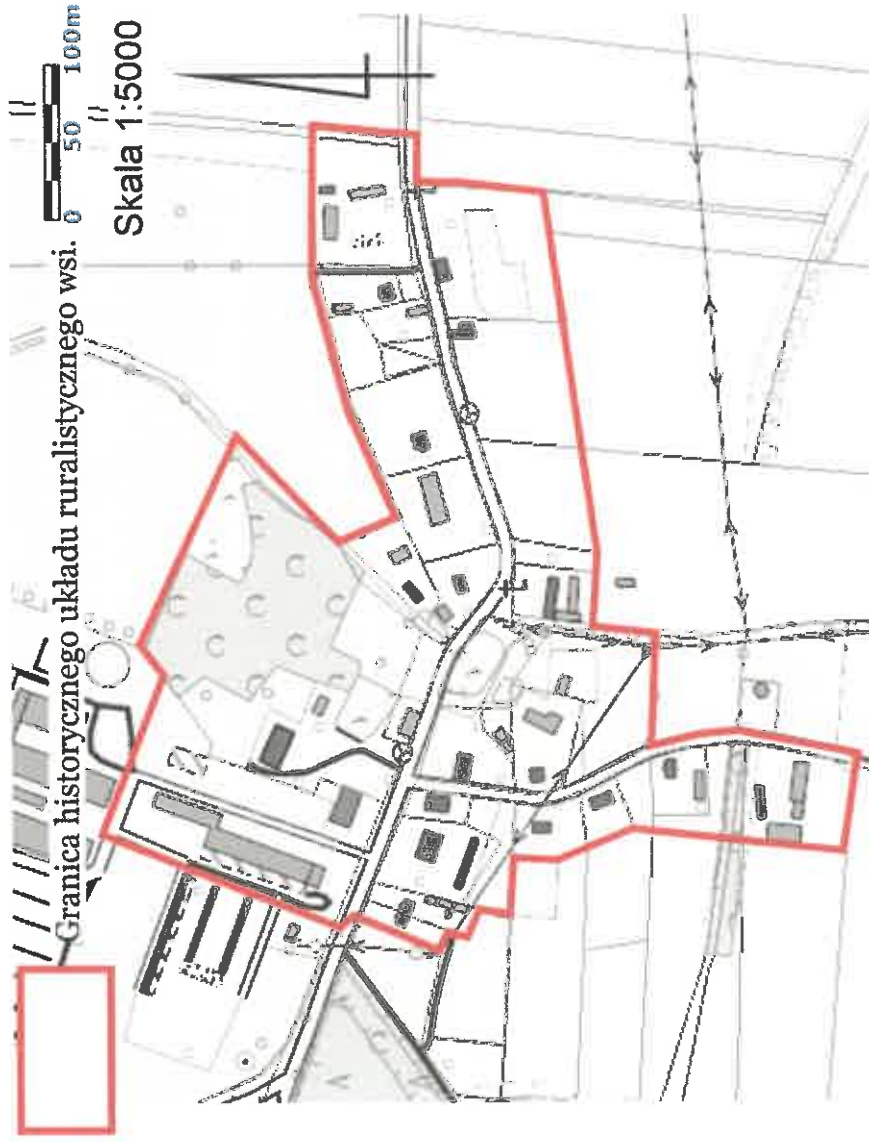
1. Nazwa

2. Czas powstania

Historyczny układ ruralistyczny wsi

1593, ok. 1775, 1945

9. Materiały graficzne



4. Adres (ulica, nr posesji)

5. Przynależność administracyjna

Województwo **DOLNOŚLĄSKIE**

Powiat **GÓROWSKI**

Gmina **WAŚOSZ**

6. Współrzędne geograficzne

51°33'16"N 16°39'49"E

7. Użytkowanie obecne
**mieszkalne
rolnicze**

8. Stan zachowania

4

Poprzednie nazwy miejscowości: Kodelewa, Kodolewa (1593), Kattlewe (1765), Kottlewe, Kadlewe (1845), Kadlewe, Kodlewa (1934, 1935), Fallbach (1937).

Historia wsi i dóbr: Najwcześniej wzmiankowanym właścicielem majątku w Kowalowie był niejaki von Lane. W 1593 r. Kowalowo nabył Alexander von Portugal - właściciel Chocieborowic, od tej pory wieś została przyłączona do majątku rodziny von Portugal i przechodziła zmiany własnościowe znane z historii Chocieborowic. W 1909 r. jako właściciel tutejszego majątku wymieniony jest Paul Rieger z Naratowa, który włączył Kowalowo do swej majątności z siedzibą w Czeladzi Wielkiej. W 1937 r. dobra były rozparcelowane pomiędzy kilku właścicieli; część o powierzchni 262 ha należała do Magdaleny Bautz z domu Rieger. Była to nieduża wieś posiadająca w 2 poł. XVIII w. pałac z folwarkiem, młyn wodny, wiatrak oraz 2 domy gminne. W latach 1765 - 1787 odnotowano: 9 knieci, 5 - 12 zagrodników, 4 wolnych (od pańszczyzny) i 3 chałupników. Około poł. XIX w. na terenie miejscowości wzmiankowano 20 budynków mieszkalnych, folwark pański, szkołę ewangelicką, browar, gorzelnię i młyn wodny. Liczba mieszkańców wynosiła 144 osoby. Rozwój gospodarczy Kowalowa przebiegał w oparciu o uprawę roli, hodowlę owiec, rzemiosło oraz przemysł browarniano-gorzelniarski na lokalne potrzeby.

Kowalowo o układzie ulicówki rozwinęło się przy odgałęzieniu od drogi Wińsko - Wasosz, tuż przy linii kolei. W zachodnim krańcu miejscowości droga rozwidła się w kierunku Czeladzi Wielkiej i Baranowic. Mała miejscowość o rozproszonej zabudowie. Zespół folwarczny usytuowany jest po północnej stronie drogi Kowalowo - Czeladź Wielka.

Bibliografia:

- Adressbuch des Grundbesitzes in der Provinz Schlesien, Berlin 1937
- Buße S., Eisenbahnen in Schlesien, Eggshan 1989
- Krnie J., Alphabetisch-statistisch-topographische Ubersicht der Dorfer, Flecken, Stadte und anderen Orte der konigliche Preussische Provinz Schlesien, Breslau 1845
- Kwartalanik Górowski 1/2003, red. Z. Hamulak, Góra 2003
- Regesty Śląskie, red. W. Korta, t. 1 (1343-1348), Wrocław 1975; t. 2 (1349-1354), Wrocław 1983; t. 3 (1355-1357), Wrocław 1990; t. 4 (1358-1359), Wrocław (bez daty wydania); t. 5 (1360), Wrocław 1992
- Słownik etymologiczny miast i gmin PRL, Wrocław 1984
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wasosz, Wasosz 2000
- Zimmermann F. A., Beytrage zur Beschreibung von Schlesien, Bd 1-13, 1786

Materiały kartograficzne:

- Messtischblatt, pomiar 1887 r., nowelizacja 1929 r., wydanie 1937-1940 r.

Istniejące zagrożenia: Degradacja układu ruralistycznego związana z współczesną zabudową różnego typu, dogęszczanie i wprowadzanie nowej zabudowy na terenach historycznie niezabudowanych, rozbioruki i przebudowy budynków historycznych oraz ich modernizacja z wykorzystaniem współczesnych, niezgodnych z lokalną tradycją materiałów budowlanych.

Postulaty konserwatorskie: Utrzymanie układu wsi, zachowanie skali zabudowy, jej historycznego rozplanowania, tradycyjnych brył, formy, użytych materiałów i artykulacji elewacji, ochrona zespołu dworsko-folwarczno-parku.

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

czerwiec 2023
Justyna Kość *JK*